

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה ח / גליון שלו
ערש"ק פרשת נח ה'תשע"ב

הטעם שלקח ק"כ שנה לבניית התיבה

ריח 'דורו של שמד' בהברית על 'לא ישבותו'

גדר חיוב "לערב אל תנח" לשיטת הרמב"ם

שלילת היאוש מאי ראיית תוצאות בחינוך

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת נח, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון שלו), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ופשוט שלפעמים מעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנוכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונוכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

קובץ זה יוצא לאור לזכות האחים
הרה"ח הרה"ת ישראל אפרים מנשה שי'
והרה"ח הרה"ת יוסף משה שי'
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

להצלחה רבה ומופלגה בגשמיות וברוחניות

צוות העריכה וההגהה:
[עי"פ סדר הא"ב]

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב יוסף גליצנשטיין,
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

United States

ארץ הקודש

1469 President st.

ת.ד. 2033

Brooklyn, NY 11213

כפר חב"ד 60840

oh@chasidus.net

טלפון: 03-738-3734

718-534-8673

הפצה: 03-960-4832

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש.....

אלה תולדות נח נח איש צדיק גו'

יבאר שב' פירושי רש"י בטעם הזכרת צדקתו של נח נצרכים, כי א' מתאים יותר לסדר הכתוב, וא' לפירוש הפשוט של התיבות, ויתרץ מדוע לא נזכר צדקתו בפרשת בראשית (ע"פ לקוטי שיחות ח"ה עמ' 36 ואילך)

י. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

יא. יינה של תורה.....

"ריח הניחוח" שהביא ל"לא ישבותו"

ביאור דברי המדרש אודות "ריח הניחוח" שהביא לכריתת הברית ד"לא ישבותו" דקאי על "ריח" המסירות נפש שבמשך הדורות; ביאור הענין ד"לא ישבותו" ע"פ פנימיות, ושייכותו לענין המס"נ

(ע"פ לקוטי שיחות ח"כ עמ' 34 ואילך)

יד. פנינים.....

דרוש ואגדה

טז. חידושי סוגיות.....

בגדר חיוב "לערב אל תנח גו'" לשיטת הרמב"ם

יפלפל בכמה שינויים ששינה הרמב"ם מן הש"ס בהך חיובא / יביא דברי המפרשים שרצו לחדש צד וסברא שחיוב זה הוא מגדר ספיקא דאורייתא דקיום מצות פו"ר, וידחה דבריהם בכמה קושיות / יחקור אם חיוב זה הוי בגדר לתא דמצות פו"ר דאורייתא או חיוב בפ"ע מד"ס, ויסיק דנפק"מ לדין מכירת ס"ת בשביל בנים / עפכ"ז יבאר היטב רמז לשונות הרמב"ם כאן

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ל עמ' 24 ואילך)

כב. תורת חיים.....

מכתב קודש אודות ההכרח בחינוך הנוער ובקירובו לחיי התורה והמצוות ובשליטת היאוש מאי ראיית תוצאות טובות מעבודה זו

כה. דרכי החסידות.....

חלק ראשון מתוך מכתב קודש של כ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ נ"ע מליובאוויטש בו מספר אודות החסיד ר' נחמ' זלמן משווינציאן, ובהמשך יבאר את מעלת העבודה עם הזולת על העבודה עם עצמו

אלה תולדות נח נח איש צדיק גו'

יבאר שב' פירושי רש"י בטעם הזכרת צדקתו של נח נצרכים, כי א' מתאים יותר לסדר הכתוב, וא' לפירוש הפשוט של התיבות, ויתרץ מדוע לא נזכר צדקתו בפרשת בראשית

בריש פרשתנו: "אלה תולדות נח, נח איש צדיק תמים היה בדורותיו, את האלקים התהלך נח. ויולד נח שלשה בנים, את שם את חם ואת יפת". – ובפירוש רש"י מפרש בשני אופנים את זה שאמר הכתוב כאן "נח איש צדיק":

"אלה תולדות נח נח איש צדיק – הואיל והזכירו סיפר בשבחו, שנאמר 'זכר צדיק לברכה'; דבר אחר: ללמדך שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים".

ויש להעיר, כי הפירוש השני ברש"י מקורו בבראשית רבה כאן (פ"ל, ו): "מה הן פירותיו של צדיק? מצוות ומעשים טובים"; אך רש"י השמיט "מצוות", והזכיר רק "מעשים טובים". ויש לבאר דיוק זה:

"מצוות" הם מעשים המחוייבים מכח מצות ה', ואילו "מעשים טובים" הם מעשים שעושה האדם בתור "טוב" נוסף, לפנים משורת הדין כו'.

ומעתה מובן (בדרך הפשט), שקיום "מצוות" – מעשים שמחוייבים בהם – אינו ממעלת ה"צדיק" דוקא, אלא שייך הוא לכל אדם (ובלבד שלא יהיה "רשע");

לקראת שבת

ודוקא "מעשים טובים" (באופן שלפנים משורת הדין) הם אלו שמוחדים להצדיק, "שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים".

ואכן, נח היה בעל "מעשים טובים" – כי מלבד זה שהוא קיים את מצות ה' לעשות תיבה כו' (שבזה היה מחוייב מכח ציווי ה'), הרי מסופר עליו כי הוא הרבה טוב בעולם גם באופן שלא נצטווה עליו. וכדברי רש"י בפ' בראשית (ה, כט): "עד שלא בא נח לא היה להם כלי מחרישה, והוא הכין להם; והיתה הארץ מוציאה קוצים ודרדרים כשזורעים חטים מקללתו של אדם הראשון, ובימי נח נחה".

ב. אך אמנם יש להקשות, למה בכלל הביא רש"י פירוש זה ("ללמדך שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים"), ולא הסתפק בהפירוש הראשון שפתח בו – "הואיל והזכירו סיפר בשבח, שנאמר 'זכר צדיק לברכה'?"

[וכן הקשה במשכיל לדוד. ומה שתירץ "דלפירוש קמא קשה, דהכא לא נכתב שום ברכה אלא שבת, ואין זה ענין ל'זכר צדיק לברכה'; דבשלמא גבי 'ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום' (וירא יח, יז-יח) התם שפיר מיייתי רש"י המדרש ד'זכר צדיק לברכה' אבל הכא לא דייק כל כך] –

הנה כד דייקת בלשון רש"י, הרי אדרבה: כאן כותב רש"י בפשיטות "שנאמר 'זכר צדיק לברכה'", ואילו בפ' וירא – לגבי "ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום" – כתב רש"י "מדרש אגדה זכר צדיק לברכה".

ומזה מוכח, שאלבא דרש"י הפירוש הפשוט של "זכר צדיק לברכה" הוא זה שיש לשבח את הצדיק כמו כאן (ולהעיר מבאר בשדה כאן), וזה שבפ' וירא הוא במשמעות של ברכה ואיחול – הרי זה "מדרש אגדה" בלבד. (וראה משנת במדור זה באורך בש"פ לך תשע"א, ע"פ מה שנתבאר בלקוטי שיחות ח"ה עמ' 63 ואילך).

ונ"ל בפשטות, שלפירוש הראשון קשה סגנון הכתוב:

הכתוב פותח "אלה תולדות נח", ועוד לפני שהוא מפרט מי הם התולדות (שם, חם ויפת) – הרי הוא מפסיק מיד ב"מאמר המוסגר" בסיפור שבחו של נח ("נח איש צדיק"); ולכאורה, היה צריך קודם כל לסיים מה דפתח ("אלה תולדות נח שם חם ויפת"), ורק אחר כך לספר שבחו של נח שהיה "איש צדיק תמים גו".

[וכמו שהוא בפ' וירא שם: הכתוב מזכיר את אברהם ומסיים מיד את הענין – 'זה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה", ורק לאחר מכן (בפסוק הבא) מברכו: "ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום גו"].

וזוהי העדיפות שבפירוש השני – שלפיו אתי שפיר: כיון שגם מעשים טובים הם "תולדות" של

לקראת שבת

ז

האדם, ואדרבה: הם עיקר ה"תולדות" – לכן מיד שאומר הכתוב "תולדות נח" הוא מפרט קודם כל את מעשיו הטובים, כדי להדגיש שזהו העיקר ב"תולדותיו", עוד לפני הבנים שנולדו ממנו.

[וכמ"ש בס' זכרון כאן (ועוד מפרשים): "לפי שעיקר תולדות הצדיקים הם מעשיהם, לא בניהם, שבניהם כטפל בערך מעשיהם, הקדים זכר מעשיהם לזכר בניהם"].

אמנם לאידך גיסא מובן, שסוף סוף פירוש הפשוט של "תולדות" הוא הבנים שנולדו לאדם, ולכן מביא רש"י גם את הפירוש הראשון שלפיו אתי "תולדות" פשוטו כמשמעו;

ואדרבה – הוא מקדים פירוש זה, להורות שפירוש זה עיקר הוא. כי, הקושי בפירוש הראשון הוא רק בהמשך הפסוקים, ואילו הקושי שבפירוש השני הוא בעצם תיבת "תולדות". [ועוד זאת (כמו שכתב במשכיל לדוד): לפי הפירוש השני היה הכתוב צריך לומר "אלה תולדות נח מעשיו צדקתו תומתו"]. וק"ל.

ג. והנה כבר נתבאר כמ"פ שיש לדייק גם בהתיבות מן הכתוב שרש"י מעתיק ב'דיבור המתחיל': ובנידון דידן: לכאורה (בשני הפירושים) רש"י מפרש רק את ענין "תולדות נח נח איש צדיק" – למה הוא מוסיף להעתיק גם את תיבת "אלה" (שלפני זה)?

וי"ל בזה, ובהקדים:

הנה מלבד הקושי שיש בכל א' מהפירושים ברש"י בפני עצמו (כנ"ל ס"ב – שלכן לא הסתפק רש"י בכל אחד מהם לחוד), הרי שיש קושי כללי בשני הפירושים – והוא: למה לא הזכיר הכתוב ענין זה ד"נח איש צדיק תמים" כבר בפרשת בראשית?

כלומר: לפי הפירוש הראשון – "כיון שהזכירו סיפר בשבחו", הרי מיד בפרשת בראשית, כאשר מוזכר נח לראשונה, היה צריך הכתוב לספר בשבחו ("הואיל והזכירו")!

וכן לפי הפירוש השני – הרי תולדותיו של נח נזכרו כבר בפ' בראשית (ה, לב) – "ויולד נח את שם את חם ואת יפת"; ואם אכן "עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים", איך יתכן שבתחילה (בפ' בראשית) מזכיר הכתוב רק את תולדותיו הגשמיים, ואילו את ה"מעשים טובים" הוא מזכיר מאוחר יותר, רק בפרשתנו?!

[וכבר שקו"ט בזה המפרשים, וראה בארוכה במדור זה אשתקד. אך לאחר כל מה שנתבאר שם עדיין יש דוחק בדבר, כמובן].

ובאמת שמצינו במפרשים פירוש שלישי בענין זה, שלפיו מיושבת קושיא זו:

הרמב"ן מפרש, ש"נח איש צדיק" בא בהמשך למה שנאמר בכתוב דלעיל מיניה – בס"פ בראשית: "ונח מצא חן בעיני ה'". והיינו, שהכתוב בא לפרש מדוע באמת "ונח מצא חן בעיני ה'" – משום ש"נח איש צדיק תמים גו'".

לקראת שבת

ולפי פירוש זה יש לפרש את התיבות "אלה תולדות נח" כך:

לפני כן מסופר, כי אף שבנוגע לכל בני האדם אמר הקב"ה "אמחה את האדם", הרי שנח מצא חן בעיני ה' ולכן הוציאו מן הגזירה. וכיון ש"ונח מצא חן בעיני ה'" הוא הסבר על כך שהוא יצא מכלל גזירת המבול, לכן ממשיך הכתוב "ואלה תולדות נח", שמציאת החן של נח בעיני הקב"ה פעלה (לא רק ביחס אליו בעצמו, אלא) גם ביחס לילדיו, "תולדות נח", שגם הם יינצלו; ולאחר שמסיים הענין, מבאר הכתוב את הטעם לזה שנח מצא חן והציל עצמו ותולדותיו – משום ש"נח איש צדיק".

ואף שפירוש זה הוא, כמובן, דוחק בלשון הכתוב – הרי עכ"פ לפי פירוש זה הרווחנו ליישב את הקושיות הנ"ל. ומעתה יש לשאול: כיון שרש"י הביא שני פירושים, אף שבכל אחד מהם יש קושי (כנ"ל בארוכה), מאי פסיקא ליה שלא הביא כלל פירוש שלישי זה?

הנה הטעם לשלילת פירוש זה – מובן מתיבת "אלה" שמעתיק רש"י:

כלל הוא בתורה, ומובן גם בדרך הפשט, שבכל מקום שנאמר "אלה" – בלי וא"ו המקשר ("ואלה") – הרי מתחיל בזה ענין חדש, שאינו המשך להקודם (וראה פרש"י ר"פ משפטים: "כל מקום שנאמר 'אלה' פסל את הראשונים"). ובכן, כיון שכאן נאמר "אלה תולדות נח", בהכרח לומר שאין הפירוש שפסוק זה הוא המשך להפסוק הקודם, אלא שמתחיל כאן ענין חדש.

ד. ובפנימיות הענינים – יש לבאר את החידוש שבפרשתנו (שלכן נאמר "אלה" בתור ענין חדש), ובוה תתורץ גם הקושיא (הנ"ל ס"ג) למה נאמר "נח איש צדיק" (לא בפ' בראשית, אלא) דוקא בפרשתנו:

בפ' בראשית, מדבר הכתוב על הענינים של נח מצד "אתערותא דלעילא". וזהו שנאמר שם "ונח מצא חן בעיני ה'": ההבדל בין "יופי" ל"חן" הוא, ש"יופי" מבטא את מעלת האדם עצמו – שהוא "יפה" (אם מצד שהוא "יפה תואר" או "יפה מראה"), ואילו "חן" ענינו הוא מה שאחר מחבב אותו כו', אף אם אינו "יפה" מצד עצמו. [ועל דרך שאמרו "חן אשה על בעלה", שהפירוש בזה הוא – "אפילו היא מכוערת" (סוטה מז, א ובפרש"י); ואפילו כשמוצא חן בעיני הכל – אין זה (רק) מצד תואר ומראה האדם עצמו. וכמו שמצינו באסתר, אשר היתה "נושאת חן בעיני כל רואיה" (אסתר ב, טו), אף שבאמת "ירקרקת היתה" ואין זאת אלא ש"חוט של חסד" – מלמעלה – היה משוך עליה (מגילה יג, א). ואכמ"ל].

ובפרט בנדודי, שמדגיש הכתוב "ונח מצא חן בעיני ה'" – היינו שבעיקר היה זה לא מצד עבודתו, אלא בדרך מציאה ואתערותא דלעילא (כמו מציאה כפשוטה, שהאדם זוכה בה לא מצד יגיעתו ועבודתו אלא מצד שזימנו לו מלמעלה).

וזהו החידוש שבפ' נח, שבה מדבר הכתוב אודות עבודתו של נח עצמו, על המדריגות שהוא הגיע עליהם בכח יגיעתו ועבודתו.

לקראת שבת

ט

ומעתה מובן בפשטות הפירוש השני ברש"י, שבא כאן "ללמדך שעיקר תולדותיהן של צדיקים מעשים טובים" – ולא הקדים זאת כבר לפ' בראשית – כי בפ' בראשית מדובר על נח כמו שהוא מצד אתערותא דלעילא, ודוקא בפרשתנו מדובר הכתוב על עבודתו של נח עצמו ("מעשים טובים").

וגם לפי הפירוש הראשון, ש"הואיל והזכירו סיפר בשבחו" – שייך הדבר לפ' נח דוקא:

זה שצריך לספר בשבח הצדיק ("זכר צדיק לברכה"), הוא משום שהדבר מסייע ומחזק אותם בעבודתו. כי זה שמספרים בשבח הצדיק ומדברים במעלתו, מוציא מן העולם אל הגילוי את הטוב והמעלה שבו. (ראה בארוכה לקוטי שיחות חכ"ז ע' 361 ואילך. וש"נ).

והדברים אמורים אפילו כאשר בשר ודם מדבר בשבח הצדיק; על אחת כמה וכמה כאשר הקב"ה בא ומשבחו (בתורה), שזה בוודאי מחזק אותו ומסייע לו בעבודתו. [להעיר מדברי חז"ל (ויק"ר פל"ד, ח): "אילו היה ראובן יודע שהקב"ה מכתוב עליו: וישמע ראובן ויצילהו מידם – היה טוענו ומוליכו אצל אביו"! כלומר, שכתבת שבחו של אדם בתורה מסייעת ונותנת כח בעבודתו].

וכיון שענין העבודה של נח מתחיל בעיקר בפ' נח – לכן דוקא כאן הוא המקום שבו "סיפר בשבחו", בכדי לסייע לו בעבודתו. [משא"כ בפ' בראשית, ששם לא מדובר אודות עבודתו של נח בכחות עצמו, אלא על היחס של הקב"ה אליו, ש"מצא חן בעיני ה'" – אין צורך להזכיר שם את שבחו של נח, שהרי הזכרת השבח נועדה לסייע לו בעבודתו ועדיין לא מדובר שם על עבודתו של נח].

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

צדקתו של נח

נח איש צדיק תמים היה בדרתיו
יש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו ה' צדיק,
ואילו ה' בדורו של אברהם לא ה' נחשב לכלום
(ו. ט. ובפירש"י)

בדעת ה'יש דורשים לגנאי' צריך להבין:

מאי טעמייהו דדרשינן לגנאי ולא לשבח,
ובפרט ש"אפילו בגנות בהמה טמאה לא דיבר
הכתוב" (בבא בתרא קכג, א. וראה פסחים ג, א), ואעכ"כ
שהתורה לא תדבר בגנותו של נח?

וי"ל הטעם בזה:

כלל זה – שהתורה אינה מדברת בלשון
מגונה – מתייחס רק לסיפורי התורה; משא"כ
בדבר הלכה, שם משתמשת התורה בלשון
הברורה ביותר הגם שהיא לשון בלתי נקיה, כי
פסק הלכה צריך להיאמר בלשון הברור ביותר
שלא יהיה מקום לטעות בנוגע למעשה.

ועד"ז בנדר"ד, בהוספת התיבה "בדורותיו"
– לגנאי, מתכוונת התורה לשלול טעות בנוגע
להנהגה בפועל:

מצינו כמה ענינים בהנהגת נח המורים על
כך שצדקתו לא היתה בשלימות (ראה בפירש"י ו,
ט, ובפרשתנו ז, ז), ולכן, אם התורה היתה מסתפקת
בתיאור צדקתו של נח, היה מקום לטעות
וללמוד מהנהגות אלו הבלתי רצויים, ומשום
הכי מוסיף הכתוב תיבת "בדורותיו", להורות
לנו שהנהגות אלו בלתי רצויים הן, ואין ללמוד
מהם.

(ע"פ לקו"ש חכ"ה עמ' 19 ואילך)

משך זמן עשיית התיבה

עשה לך תיבת עצי גפר ונח'
(ו. יד')

מאה ועשרים שנה ה' משתדל בה
(לקח טוב פרשתנו בתחלתו)

צריך להבין:

מדוע נתעכב בעשייתה משך זמן רב כ"כ,
ולא נזדרז בקיום הציווי "עשה לך תיבת עצי
גופר", ובפרט שבזה תלויה הצלתו וקיום
העולם כולו?

ויש לומר בפשטות:

ציווי הקב"ה ה' "עשה לך תיבת גו'", והיינו
שנח בעצמו יבנה את התיבה. ואם ה' צריך
לעשות הכל לבד, מוכן היטב אריכות הזמן.
ואדרבה, מופלא הדבר שהספיק לבנות תיבת
שלש מאות אמה אורך וכו' והכל בעצמו תוך
מאה ועשרים שנה לבד, ולא קשה מידי.

(יעויין בלקו"ש חט"ו עמ' 34 ואילך)

"ריח הניחוח" שהביא ל"לא ישבותו"

ביאור דברי המדרש אודות "ריח הניחוח" שהביא לכריתת הברית ד"לא ישבותו" דקאי על "ריח" המסירות נפש שבמשך הדורות; ביאור הענין ד"לא ישבותו" ע"פ פנימיות, ושייכותו לענין המס"נ

א. בפרשתנו (ח, כב) מסופר אודות כריתת הברית של הקב"ה עם נח, שלא יביא עוד מבול על העולם – "עוד כל ימי הארץ גו' לא ישבותו". ומסופר, שהסיבה לכך היתה מצד הקרבנות שהקריב נח בצאתו מן התיבה – דכאשר "וירח ה' את ריח הניחוח" של הקרבנות, אזי "ויאמר ה' גו' לא אוסיף לקלל עוד את האדמה גו'".

והנה במדרש רבה (עה"פ (פל"ד, ט)) איתא ש"ריח הניחוח" רומז על "ריחו של אברהם אבינו עולה מכבשן האש . . . ריח של חנני' מישאל ועזרי' עולין מכבשן האש . . . ריח דורו של שמד". והיינו, שהסיבה שגרמה לכריתת הברית היתה (לא רק הקרבנות שהקריב נח, אלא גם) מסירות הנפש של אברהם אבינו, חנני' מישאל ועזרי', ודורו של שמד.

וצריך ביאור בדברי המדרש: מדוע לא הי' די בהקרבת הקרבנות של נח לבד בכדי לפעול את כריתת הברית, והי' צורך לבוא ב"ריח" של מסירות נפש, שהוא ענין נעלה ביותר?

ב. ויובן בהקדם ביאור בתוכן הכללי של ברית זו:

הנה מבואר בדרושי חסידות (המשך תער"ב (לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע) פרק רא. מאמר ד"ה וירח ה' תש"ח (לכ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ נ"ע)) שכריתת הברית על קיום העולם ("לא ישבותו" כנ"ל) – לא היתה רק

לקראת שבת

בכדי להבטיח את קיום העולם לכשעצמו, שלא ייחרב פעם נוספת ע"י המבול; אלא, בכדי להבטיח שהעולם יתקיים בהתאם לכוונת ותכלית בריאתו – "בשביל ישראל" (רש"י ר"פ בראשית).

[ובזה מבואר הא דבפסוקי זכרונות של ר"ה נאמר הפסוק "ויזכור אלקים את נח", שזכרון זה הביא לכריתת הברית הנ"ל – דלפום ריהטא צריך ביאור: הלוא הזכרון של ר"ה הוא על הברית שכרת הקב"ה עם בני ישראל, ולא על כללות העולם (וכפי שמודגש בתוכן של שאר הפסוקים); וא"כ, מדוע הפסוק "ויזכור אלקים את נח", השייך לכריתת הברית על קיום העולם, נאמר בין הפסוקים הללו?]

ולפי הנ"ל – אתי שפיר: היות ותוכן כריתת ברית זו היתה (לא על העולם לכשעצמו, אלא) על העולם כפי שהוא מתאים לכוונת תכלית בריאתו – "בשביל ישראל", לכן שייך לומר פסוק זה בר"ה].

ג. והנה, ענין זה בכריתת הברית (הא דהעולם יתקיים על פי כוונת תכלית בריאתו), מתבטא בתוכן הברית ע"פ פשוטו – שהנהגת העולם תהי' באופן תמידי ללא כל שינוי "עוד כל ימי הארץ וגו' לא ישבותו":

מבואר בעקידה (פ' בא שער לח. וראה מאמר ד"ה החודש תרס"ו (לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע) בתחילתו וסופו) דמה שהנהגת העולם היא באופן תמידי (בלא שינויים) – הרי זה נובע אך ורק מכח אלקי הבלתי מוגבל (כח האין-סוף); דהרי הטבע מצד עצמו הוא נתון לשינויים. וא"כ, מה שהנהגת הטבע היא אכן תמידית ללא כל שינוי – הוא רק מצד הכח האלקי שלמעלה משינויים, כדברי הכתוב (מלאכי ג, 1): "אני ה' לא שניתי".

כלומר, בהנהגת העולם באופן תמידי ד"לא ישבותו" – הרי טבע העולם מצד עצמו מגלה את הכח האלקי האין-סוף (ע"י ענין הנצחיות שבו).

ונמצא, דכריתת הברית שפעלה את הענין ד"לא ישבותו" – היא ענין של גילוי כח האלקי האין-סוף. והיינו כנ"ל, שכריתת הברית היתה (לא על קיום העולם עצמו, אלא) על קיום העולם בהתאם לכוונה האלקית שבו.

ד. לפי זה יש ליישב את דברי המדרש, ש"ריח הניחוח" קאי על "ריח" של מסירות נפש דווקא:

דהנה, בביאור הנ"ל בענין ד"לא ישבותו" – ישנם ב' פרטים: (א) הכח האלקי האין-סוף, דכח זה הוא הסיבה להתמידיות שבהנהגת הטבע; (ב) מה שכח אלקי זה מתבטא דוקא ע"י הטבע, דכאשר חזינן שהנהגת הטבע היא באופן תמידי ונצחי – הרי זה עצמו מורה על הכח האלקי (דלולא זה – הרי הנהגת הטבע היתה צריכה להיות עם שינויים).

לקראת שבת

יג

וב' פרטים אלו – מצינו בנוגע למסירות נפש:

מחד, מסירות נפש מורה על תמידיות בעבודת ה' – דאף כאשר פוגש האדם בהעלם והסתר שאמור להפריע לו מעבודת ה', מ"מ הרי הוא מוסר את נפשו ומתגבר על הקשיים והניסיונות. והיינו, דעבודת ה' שלו היא בתמידיות, בכל מעמד ומצב באשר הוא.

ומאידך, ענין המסירות נפש שייך דוקא למציאות העולם מצד עצמו (עולם הוא מלשון העלם והסתר);

דהנה, מבואר בחסידות (ראה ספר המאמרים 'קונטרסים' ח"ג (לכ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ נ"ע) עמ' קכא ואילך. ועוד) דבזמן הבית, כאשר הי' גילוי אור אלקי בעולם, אזי לא הי' צורך להגיע לעבודה גבוהה כזו של מסירות נפש – דכיון שהי' אז מורגש גילוי אלקות בעולם, לא הי' מצב של העלם והסתר, שיצריך עבודה של מסירות נפש. אמנם בזמן הגלות, כאשר אין גילוי אלקות בעולם, וישנם מצבים של העלם והסתר על אלקות – אזי צריך להגיע לעבודה גבוהה כזו של מסירות נפש, שדוקא בכח עבודה זו ניתן להתגבר על ההעלם והסתר.

נמצא, דההעלם והסתר שישנם במציאות העולם מצד עצמו – הרי זה דוקא מעורר את העבודה הנעלית של מסירות נפש.

ולפי זה מבוארים היטב דברי המדרש:

כאשר "וירח ה' את ריח הניחוח" של מסירות הנפש (שמורה) (א) על ענין הנצחיות והתמידיות, (וב) הרי זה בא דוקא מצד ההעלם דמציאות העולם) – הרי זה גרם לכריתת הברית של "עוד כל ימי הארץ גו' לא ישבותו" (שמורה על (א) גילוי הכח האלקי האין-סוף, (וב) דוקא ע"י מציאות העולם).

פנינים

דרוש ואגדה

דורו של חזקיהו ודורו של רשב"י

זאת אות הברית . . . לדורות עולם

(ז, ב)

לדרת כתיב, פרט לשני דורות, לדורו של חזקיהו

כו' ודורו של רבי שמעון בן יוחאי

(בראשית רבה פ"ה ב)

יש לפרש הטעם שרק בשני דורות אלו לא

נראתה הקשת:

אמרו חז"ל (בראשית רבה פ"ל, ח) שאחרי

המבול נח "ראה עולם חדש", שע"י המבול

נטהר העולם ונתעלה למדריגה גבוהה מאוד,

עד שנקרא "עולם חדש".

וזהו גם ענינה של אות הקשת להראות

ש"לא יהי עוד מבול לשחת הארץ" – כי ע"י

המבול נטהרה הארץ באופן שאי אפשר עוד

שהעולם יהי במצב שפל כזה שיהי דרוש

מבול לתקנו.

והנה גם על גאולה העתידה לבוא נאמר

בכתובים (ישעי' סו, כב) שאז יהיו "השמים

החדשים והארץ החדשה". שהעולם יתעלה

לבחינה גבוהה במאוד עד שיהי כמו "עולם

חדש".

ועפ"ז יש לומר שזה שדווקא בדורות

חזקיהו ורשב"י לא הוצרכו לאות הקשת הוא

כי שניהם שייכים לגאולה העתידה.

חזקיהו – אמרו חז"ל (סנהדרין צד, א) "ביקש

הקב"ה לעשות חזקיהו משיח". רשב"י –

חיבר ספר הזוהר אשר "יפקון בי' מן גלותא

ברחמי" (רע"מ נשא קכד, ב).

(ע"פ לקו"ש ח"ה עמ' 279 ואילך)

הצלה מטרדות הפרנסה

נח איש צדיק תמים הי' בדורותיו

בדורותיו – יש שדורשין אותו לגנאי. לפי

דורו הי' צדיק, ואילו הי' בדורו של אברהם לא

הי' נחשב לכלום

(ו, ט. ובפרש"י)

לכאור' תמוה הדבר: הרי אפי' "בגנות

בהמה טמאה לא דבר הכתוב" (ראה ב"ב קכג, א)

ומדוע נכתבה בתורה "גנותו" של נח?

אלא עכצ"ל שבזה גופא בא הכתוב

ללמדנו ענין הנוגע למעשה (וכנ"ל במדור 'עיונים

וביאורים קצרים).

ביאור הדברים בדרך החסידות:

על הפסוק "בא אל התיבה" מבאר

אדמו"ר הזקן בספר "תורה אור" (פרשתנו),

שמרמוז הכתוב אשר כדי לינצל ממי המבול,

הרומזים על "טרדות הפרנסה והמחשבות

שבעניני עוה"ז" צריך "לבוא" וליכנס אל

ה"תיבה" – תיבות התורה והתפלה.

עלול האדם לחשוב:

זה שניצל נח ממי המבול על ידי שנכנס

אל התיבה הוא מפני היותו צדיק תמים,

אך מי שנמצא בדרגא נחותה, מי יימר שגם

הוא יכול לינצל מ"מי המבול" ע"י "כניסה"

לתיבות התורה והתפלה?

ולכן דרשו את נח לגנאי, שבדורו של

אברהם "לא הי' נחשב לכלום", להשמיענו

שכל אחד, גם אם אינו בדרגת "צדיק",

יכול לינצל ממי המבול הזידונים ע"י כניסה

לתיבות התורה והתפלה.

(ע"פ לקו"ש ח"ה עמ' 279 ואילך)

חידושי סוגיות

בגדר חיוב "לערב אל תנח גו" לשטת הרמב"ם

יפלפל בכמה שינויים ששינה הרמב"ם מן הש"ס בהך חיובא / יביא דברי המפרשים שרצו לחדש צד וסברא שחיוב זה הוא מגדר ספיקא דאורייתא דקיום מצות פו"ר, וידחה דבריהם בכמה קושיות / יחקור אם חיוב זה הוי בגדר לתא דמצות פו"ר דאורייתא או חיוב בפ"ע מד"ס, ויסיק דנפק"מ לדין מכירת ס"ת בשביל בנים / עפכ"ז יבאר היטב רמז לשוונת הרמב"ם כאן

והביאו הרי"ף לדינא על אתר, וכן הובאו הדברים להלכתא ברמב"ם פט"ו מהל' אישות, ובטוש"ע אה"ע סי' א.

אמנם, הרמב"ם שינה כאן מן הש"ס, וז"ל (שם הט"ז): "אף על פי שקיים אדם מצות פרי' ורב' הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח, שכל המוסיף נפש אחת בישראל² כאילו בנה עולם".

א

יקשה אמאי שינה הרמב"ם מן הש"ס, והזכיר טעם חדש לחיוב זה

גרסינן ביבמות (סב, ב) לענין מצות פרי' ורב'ל¹: "ר' יהושע אומר נשא אדם אשה בילדותו ישא אשה בזנותו היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזנותו שנאמר (קהלת יא, ו) בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ירך כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה ואם שניהם כאחד טובים".

(2) י"ג "מישראל" (וע"ד ל' הרמב"ם שבהערה 13. ועוד) – ראה ילקוט שינויי נוסחאות ברמב"ם הוצאת פרענקל.

(1) ראה לקמן סעיף ו ובהערות שם, שעיקר ציווי פו"ר נאמר בפרשתנו.

בהאי מילתא. חד טעמא, מרישא דקרא כ"י אינך יודע אי זה יכשר גו", דלפ"ז נמצא שזהו מטעם ספיקא שמא הבן שהוליד לא יתקיים. ועיין בל' רש"י ביבמות כאן (ד"ה אי זה יכשר) שזהו מחמת הספק "איזה זרע יהא הגון וירא שמים ומתקיים". וברשב"ם במק"א (ב"ב צא, א ד"ה כדרבה) הוסיף "לפי שהי' ירא שמא ימותו בניו כו". ע"ש. ובפירושו רש"י על המקרא (קהלת שם): "אם . . . בנים שבילדותך יתקיימו לך או שמא לא יתקיימו אלא שבזקנותך". המורם מזה, דמטעם ספק הוא. אמנם, לפי סיפא דקרא "ואם שניהם כאחד טובים" נמצא אין זה מטעם ספיקא וחשש, אלא כל אימת שיכול להוסיף בהולדת בנים הרי הוא מצווה ע"ז.

וחילוק רבתי נשנה כאן, דהנה לטעמא קמייתא עיקר החיוב הוא משום חשש ביטול מצות פו"ר שלא יתקיים בנו, וא"כ י"ל דנחשב כספיקא דאורייתא דשמא יבטל ממצות פו"ר. ובאמת, בהגהות הרמ"ך שם בהמשך לדברי הגמ' כי לא תדע הזה יכשר, כ' הכי להדיא "דחייש למיתת הראשונים ונמצא שלא קיים המצוה"; מיהו לטעם השני שבכתוב, "ואם שניהם כאחד טובים", אין כאן משום חשש ביטול מצות פו"ר וספיקא דאורייתא, אלא הנהגה טובה ומצוה מדברי סופרים, שיהיו לו עוד בנים.

ומעתה מבואר, דזהו שכתב הרמב"ם "שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם", שכוונתו לנקוט בזה לדינא הטעם ד"ואם שניהם כאחד טובים", כי לדעת הרמב"ם עיקר הטעם

ובהגהות הרמ"ך ז"ל על אתר השיג, אמאי לא נקט רבינו הטעם של רבי יהושע דכי אינך יודע איזה יכשר וכו' כנ"ל. ובמעשה רוקח הביא קושיא זו וכ' דיפה השיג. ובאמת הדברים צריכים עיון גדול, דהרי"ף אף הוא העתיק טעם הש"ס מקרא דלערב אל תנח, וכן הובא בכל הפוסקים, וקשה טובא מה הצריך הרמב"ם עצמו להשמיט טעם הש"ס דאינך יודע כו' שמקורו בקרא, ולהוסיף טעם חדש מדילי' שכל המוסיף נפש כאילו בנה עולם.

ולפום ריהטא הי' מקום לומר דאין זו קושיא, מצד מה דאשכחן בכללי הרמב"ם (ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ד) שדרכו לבחור דבר היותר מתקבל, דעל דרך זה יש לומר הכא, ובפרט בענינו שגם בגמ' נלמד הדבר מכתוב שהודגש בו טעם וסברא, ולכן כ' הרמב"ם מדילי' טעם פשוט יותר. איברא, דזה אינו כי טעם הרמב"ם "שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם" לכאורה אינו טעם (מספיק) כלל בהלכה לחייבו במצוה (מד"ס), משא"כ בגמ' שלמדין מכתוב שנאמר בסגנון של הוראה וציווי.

ונראה יותר דחידוש גדול טמן כאן הרמב"ם בגדר מצוה זו דלערב אל תנח.

ב

ביא חקירת המפרשים אי הך דינא הוא מטעם ספיקא דאורייתא או מצות ודאי בפ"ע, ויתרץ עפ"ז דברי הרמב"ם

והנה, יש מן המפרשים (העמק שאלה לשאלות שאילתא קסה אות ג') שרצה לומר, דבאמת מהך קרא דלערב אל תנח מצינו לדייק תרי טעמי

4) ובקה"ר עה"פ בדברי ר"נ: אינך יודע איזה בנים מתקיימין לך אם של נעורתך אם של זקנותך אם שניהם כאחד טובים. ובאבות דר"נ פ"ג, ו' "אם שניהם יתקיימו בידך".

3) וראה בארוכה שדי חמד כללים מערכת וא"ו כלל יד.

כאן דנפק"מ אי הוי ענין לפו"ר דאורייתא או מצוה דרבנן – אי חייב לגרשה ולישא אחרת" (מחשש שמא ימותו. ומעולם לא אשכחן בישראל להחמיר בכהאי גוונא כדי לצאת דעת ר"י,⁸ ובפרט שמפורש בש"ס יבמות כאן ד"הלכה כרבי יהושע".⁹)

ועוד יש להקשות לאידך גיסא, דאי נימא דהוי מספיקא שוב יש מזה גם חידוש דין לקולא, דכיון שהוא רק מצד הך ספיקא, שוב יחול חיוב זה ד"לערב אל תנח ירך" דוקא כאשר יש לו רק בן ובת (או שני זכרים לדעת ב"ש), כי אז י"ל דאע"פ שקיים מצות פו"ר, מ"מ חיישינן למיתת אחד מהם ושוב אין בידו מצות פו"ר; אבל כאשר יש לו כמה בנים ובנות אז אין טעם שיחול עליו חיוב זה¹⁰, דהא קיי"ל (יבמות כו, ב ותוס' שם. תוד"ה וחכ"א – ריש יומא) למיתה דבי תרי לא חיישינן¹¹ – ומסתימת לשון ר"י "היו לו בנים בילדותו" משמע בפשטות שהמדובר הוא לאו דוקא בשני בנים (בן ובת), כ"א גם כאשר היו לו כו"כ בנים.

יח), כיון שהוי ספק בקיום מ"ע דאורייתא, משא"כ להטעם השני הנ"ל שאין מקום לזה. כפשוט.

(7) ועיין ברא"ש שם פ"ח ס"ט. ובדרישה לטור אה"ע ס"א סק"ט.

(8) ראה מקור חסד לספר חסידים סי' שעו שמביא ראיות מכ"מ שגם לפני חדר"ג לא הי' מנהג בני"ו (ובפרט גדולי ישראל) לישא שתי נשים.

(9) וכ"ה ברי"ף שם. וראה בעל המאור ורא"ש שם (ומעשה רוקח שבהערה 17). וראה שו"ע אה"ע שם ס"ח ובנ"כ.

(10) והא דבועז שהי' ירא שמא ימותו בניו (שהיו יותר משנים) – רשב"ם ב"ב שם – וכולם מתו בחייו – אין מזה הכרח שהוא חיוב (ראה בהנסמן להלן בפנים ובהערה שלאח"ז).

(11) וראה שדי חמד שם. ולהעיר מערוך לנר ליבמות סא, ב ד"ה דלאו בת בנים.

הוא מסיפא דקרא, וחיובו אינו מטעם חשש ביטול מצות פו"ר דאורייתא, אלא הוי מצוה מדבריי סופרים, וכנ"ל. וזהו שרצה להדגיש בלשונו ולפרש יותר, ולהכי לא הזכיר לשון הש"ס סתם.

ג

ידחה גוף סברא זו לומר שיש ב' טעמים בדין זה, ויקשה קושיות עצומות על הסברא שהוא מצד ספיקא דאורייתא

מיהו, לכאורה ביאור זה דחוק הוא מכמה טעמים. חדא, דעצם הדבר דוחק הוא, לחלק הפסוק לשני טעמים, כי מפשטות הכתוב משמע דהוי כולא טעמא חדא, וסיפא דקרא הוא המשך הספק דרישא: "אינך יודע אי זה מהם יכשר הזה או זה ואם (או) שניהם כאחד טובים".⁵

ותו, דעיקר הדבר לומר שהטעם הא' שבכתוב ("אינך יודע אי זה מהם יכשר") הוי חששא דביטול מ"ע דאורייתא (שמא ימותו בניו הראשונים) – תמוה ומוקשה, כי מעתה נמצא שמספיקא דאורייתא הנה כל אימת שאשתו של אדם (גם אם ילדה לו בן ובת) אינה עוד בת בנים יש עליו חיוב לישא אשה (בת בנים) על אשתו⁶ (או לגרשה ולישא אחרת, כמ"ש המאור

(5) להעיר שבקה"ר שם במאמר ר"י אינו מביא סיום הכתוב "אם שניהם כאחד טובים". ולאידך באבות דר"ג הובא זה בלשון ר"י "כי אינך יודע אם שניהם יתקיימו בידך אם שניהם כאחד טובים שנאמר בבוקר זרע את זרעך" (וראה ב' הנוסחאות באבות דר"ג). ובב"ר פס"א, ג במאמר ר"י לענין נתינה לעני נקט הטעם שבכתוב לא בתור רא' מהכתוב אלא כחלק מלשונו, ולא הביא בכלל רישא דקרא. וראה זח"א קפח, א. וזה חדש רות (פט, רע"ג).

(6) ובזה אין מקום לכאורה לחשש דהכנסת צרה לביתו – "לעשות את זו צרה לזו" (ל' רש"י אחרי יח,

הבן הנולד חכם וגדול בישראל, ואז הרי זה לא רק "כאילו בנה עולם" אלא שזהו בנין עולם מממש?

ויובן כל זה בהקדם עיון נוסף, מדוע שינה הרמב"ם בגופא דהך דינא מלשון ר"י, שר"י נקט "היו לו בנים כו'", והרמב"ם כתב כל זה בלשון אחר¹⁴. ובפרט אי נימא (כדמוכחא מילתא) שדין זה ברמב"ם מקורו בדברי ר"י – ד"היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו". והכי כתב להדיא במגיד משנה כאן (ושם ה"ז) דדברי הרמב"ם מקורם במאמר ר"י.

ה

יקדים חקירה אי חיוב זה הוי בגדר לתא דפ"ר דאורייתא או חיוב מד"ס בפ"ע, ויתלה הדבר בב' הגירסאות בראשונים בסוגיין

וי"ל הביאור בזה בפשטות, בהקדם חקירה בגדר דין נשא אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו, שאפשר לפרשו בב' אופנים. כידוע דבחיובי דרבנן מצינו ב' גדרים, דיש מקומות שתיקנו הרחבה במצוה דאורייתא, ויש שתיקנו מצוה בפ"ע. והכי נמי הכא, דמחד גיסא יש לומר שהוא (המשך מ)עצם חיוב העיקרי דמצות פ"ר, שגם לאחר שקיים מצוה זו בילדותו, יש עליו חיוב מד"ס להמשיך ("לא ליבטל") במצות פ"ר גם בזקנותו. ולפי זה – הכתוב בקהלת הוי¹⁵

ומלבד כל זאת – אין הפירוש הנ"ל מספיק כדי ליישב דברי הרמב"ם, שהרי עכ"פ הו"ל להרמב"ם להביא רישא דקרא – שנאמר "בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך" (בלי המשך הטעם ד"אינך יודע גו") – שבו נאמר עצם החיוב, וכמו שמצינו ברי"ף (וכ"ה בסמ"ג מ"ע מט) שהביאו רק רישא דקרא הנ"ל. והרי גם הרי"ף ס"ל "והא מילתא דרבנן היא" כדעת הרמב"ם ש"הוא מצווה מדברי סופרים".

ד

יוסיף להקשות בל' הרמב"ם ששינה מן הש"ס

והנה בטעם שכתב הרמב"ם "שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם" צ"ב לכאורה, לשונו "שכל המוסיף" ולא בלשון הרגיל – "כל המוליד"; ולאידך, אם תפס ל' "מוסיף", הו"ל לסיים "כאילו הוסיף עולם" בהתאם לתחלת הלשון "כל המוסיף נפש אחת". וע"ד הא דאמרו בסנהדרין (לו, א – במשנה¹²) "כל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא"¹³. ולמה המשיך הרמב"ם "כאילו בנה כו".

ועוד צריך להבין, דברמב"ם ספ"ג מהל' דעות כ' בנוגע להכוונה בהולדת בנים "וישים על לבו שיהי' לו בן אולי יהי' חכם וגדול בישראל". ולכאורה הרי זו הסברה פשוטה ב"כאילו בנה עולם", ומדוע לא הביאה הרמב"ם כאן כטעם ע"ז שלא יבטל מלפרות ולרבות, כי אולי יהי'

14 ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ה – שהרמב"ם מעתיק לשון הגמ'.
15 להעיר מהשינויים במדרשים הנ"ל הערות 4-5:

בקה"ר מביא רק ל' הכתוב (ע"ד ל' הגמרא); באבות דר"נ "אלא נשא אשה והוליד בנים ובנות והרבה פרי"

12 והביאו הרמב"ם בהל' סנהדרין פי"ב ה"ג. וראה גם רמב"ם שבהערה הבאה.

13 וברמב"ם הל' רוצח כו' ספ"א "וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים כל העולם כולו".

לקראת שבת

יט

גילוי מילתא וביאור במצות פו"ר שמן התורה. אינו כלל בסתירה להמשנה (דמינה משמע הא אם יש לו בנים יכול ליבטל מפו"ר), כי הדין דר"י הוא דין וחיוב בפ"ע מדברי קבלה – ובזה לא איירי במתניתין. ובאמת, יעויין בלח"מ (שם ה"ז), שהעלה סברא לומר דשפיר מיתוקמא מתני' כוותי' ונימא דמתניתין איירי בדאורייתא ורבי יהושע איירי מדרבנן¹⁷.

ו

יחדש דזהו שהשמיענו הרמב"ם דהוי בגדר לתא דפו"ר דאורייתא, ויסיק דנפק"מ לענין

מח' הפוסקים בדין מכירת ס"ת

ומעתה י"ל דלהכי שינה הרמב"ם מלשון ר"י "היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו" וכתב "אף על פי שקיים אדם מצות פרי' ורבי' הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח" – דבזה השמיענו הרמב"ם הך מילתא גופא, שציווי הכתוב (בדברי קבלה) דגם בעת זקנותו יהיו לו בנים ("לערב אל תנח ידך"), אינו ענין וחיוב בפ"ע, אלא הוא מצד לתא דמצות פו"ר, שיש חיוב תמידי (מד"ס) שלא יבטל מפו"ר (פירוש, מקיום מצות פו"ר שמדאורייתא¹⁸) כ"ז שיש בו כח. ובצפ"ע על הרמב"ם כאן ציין לפרש"י בביצה (לו, רע"א), דכאשר כבר קיים מצות פו"ר

אבל יש לומר גם בדרך אחרת, שהוא חיוב ודין בפ"ע, שאף שקיים מצות פו"ר ע"י הבנים שהיו לו בילדותו, ה"ה מצווה בדברי קבלה¹⁵ "בבוקר זרע את זרעך גו" להוליד בנים גם בזקנותו. ולכאורה הכי משמע יותר מסדר המשך הדברים שבלשון מאמר ר"י, שאינו מסתפק בהזכרת ציווי הולדת בנים ("היו לו בנים בילדותו כו"), אלא פותח דבריו כענין חדש – "נשא אשה.. היו לו בנים.."¹⁶.

והנראה לחדש, שב' דרכים הללו הן הן יסוד החילוק בין שתי הגירסאות דאשכחן בשמעתין, אהא דתנן התם במתני' (סא, ב) "לא יבטל אדם מפרי' ורבי' אלא א"כ יש לו בנים", דלרוב הספרים גרסינן בגמ' "מתניתין דלאו כר' יהושע", אמנם הרי"ף (ועוד) לא הביא תיבות אלו (ועיין מה שפלפלו בזה הבעל המאור והמלחמות יבמות שם. רא"ש שם ס"ט (ועוד)).

והנה להגירסא "מתניתין [דקתני אא"כ כו" הא אם יש לו יבטל (פרש"י יבמות שם (סב, ב)) [דלאו כר"י", נקטינן כאופן הא' הנ"ל, שדברי ר"י הם מטעם (המשך) קיום מצות פו"ר ובע"כ פליג אמתניתין דדייקינן מינה דאם יש לו בנים נתקיימה מצות פו"ר במילואה ויכול ליבטל כו'. אבל להגירסא דליתא תיבות אלו בגמ', יש לחדש דלדרך זו באמת סבירא לן שמאמר ר"י

17 ועיין עוד בזה במעשה רוקח שם.

18 ואולי י"ל דלהרמב"ם, אף שהחיוב הוא מדברי סופרים, יש בזה קיום מצות פו"ר מה"ת (ע"ד כשנוסף על התפלות שמתפלל, יחייב פרוטה לעני' ב"ב י, א) אף שכבר נתן חומש, ועוד כו"כ. וראה אנציקלופדי' תלמודית כרך יב' ע' תרנו, תערב). ולהעיר משיטת הרמב"ם דקרי גם לדאורייתא בשם "דברי סופרים" כשאינו מפורש בתורה (ראה סה"צ שורש ב' ובמפרשים שם. נ"כ הרמב"ם הל' אישות פ"א ה"ב. ועוד). וראה שדי חמד אסיפת דינים מערכת אישות ס"ב אות ז.

ורבי' בעולם"; בב"ר שם בסופו "ד' דוסתאי בשם רבי שמואל בר נחמן אם היו לך בנים בנערותך קח לך אשה בזקנותך והעמד בנים וממי אתה למד מאברהם כו", ומשמע שהוא לימוד בפ"ע, ואינו מטעם המשך קיום מצות פו"ר. וראה בארוכה יפ"ת (השלם) ונזר הקדש (השלם) לב"ר שם.

16 ראה עיין יעקב (לע"י) וערוך לנר יבמות שם. ועוד.

בשביל בניים (לישא אשה בת בניים). ונחלקו הפוסקים אם חיוב זה ישנו גם כשכבר קיים מצות פו"ר, כמו שהביא השו"ע (אה"ע ס"א ס"ח) ב' הדעות בזה²³. ומעתה י"ל דבהא גופא תליא מילתא, כי לפי השיטה שהוא דין בפ"ע, הרי כיון שכבר קיים מצות פו"ר בשלימותה, שוב אינו מוכר ס"ת בשביל לישא אשה בת בניים; אבל אם הוא חיוב תמידי מצד לתא דמצות פו"ר, מסתבר שיש לו למכור ס"ת כדי לישא אשה בת בניים גם אם כבר קיים מצות פו"ר מה"ת²⁴, כי לתא דמצות פו"ר תקון רבנן כאן, ומגדר מצות פו"ר שמוכרין ס"ת בשביל קיומה. וברמב"ם הל' ס"ת (פ"י ה"ב) סתם ולא פירט, ולאידך, בהל' אישות כאן לא כתב דין זה כלל²⁵.

ז

**מעתה יתרוץ הלשון המיוחד שבחר כאן
הרמב"ם, ויבאר איך נרמז גדר זה בקרא
דפרשתנו**

ועפ"ז יתחוור לנו בפשטות הלשון שבחר הרמב"ם "שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם", דבלשון וטעם זה מתבאר הגדר הנ"ל, דהוי לתא דגוף מצות פו"ר. דהנה, גדר מצות פרי' ורבי' הוא בנין העולם (לשבת יצרה), וכפשטות המקראות (בראשית א, כח. פרשתנו ט, א'²⁶) "פרו ורבו ומלאו את הארץ (וכבשוה גו)". וזהו שדייק הרמב"ם "שכל

(לב"ה או לב"ש) "תו לא מיפקד כולי האי כו' ומיהא קצת מצוה איכא כדאמר בבוקר כו"¹⁹. ושמא י"ל דלהך גופא נתכוון הצפע"נ בציונו לשם, דמגמ' ופרש"י זה משמע דהיינו (קצת) מצות פו"ר²⁰.

[איברא, דיעויין בב"ש (אה"ע ריש ס"א) שהקשה בדברי הרמב"ם (הל' אישות רפט"ז) דמהני מחילה אם כבר קיים מצות פו"ר, מנ"ל להרמב"ם חילוק זה דמהני מחילה שלה אחר קיום פו"ר דמ"מ חייב לקיים לערב אל תנח ירך (אף שהוא מדרבנן). ולדברינו בדעת הרמב"ם לכאורה יוקשה ביותר, דעדיין מצווה הוא מד"ס בחיוב התורה שלא לבטל מהאי מצוה גופא לפרות ולרבות.

אבל ראה נימוקי הגרי"ב לרמב"ם הל' אישות שם, שכבר ביאר דדברי הרמב"ם גבי מחילה לא נאמרו מעיקרא אלא בנוגע להחיוב מדאורייתא, אבל מדרבנן ודאי לא מהני מחילה, מפני הציווי ד"לערב אל תנח ירך", וכהא דתירץ המגיד משנה לרמב"ם (שם ה"ז)²¹. ושוב י"ל כן גם לדין דהמחילה לא מהני לענין מה שהוסיפו חכמים בגוף מצות פו"ר].

ויש לומר דנפק"מ טובא להלכה בין הנך ב' אופנים, אם הוא חיוב מד"ס בפ"ע או שהרחיבה למצות פו"ר דאורייתא. דהנה, קיי"ל בסוגיין (ראה יבמות סא, סע"ב ובתוס' שם²²) דמוכרים ס"ת

23 וראה בנושאי כלי הטור והשו"ע שם.
24 ראה שאילתות פרשתנו שאילתא ה' בסופה (וראה העמק שאלה שם). בעל המאור ומלחמות לרי"ף יבמות שם. נ"כ השו"ע שם. וראה בארוכה שו"ת פרי יצחק שם.
25 וראה לח"מ ומעשה רוקח כאן ה"ז. ואכ"מ.
26 וראה שם, ז. וראה לקמן בפנים סעיף ו.

19 וראה פרש"י שם לו, סע"ב: ולא. . הא מצוה קא עביד - שנושא אשה לפרות ולרבות.
20 וראה שו"ת פרי יצחק (להר"י בלאזער דפעטערבורג) סמ"א.
21 וראה אוצר הפוסקים לשו"ע אה"ע שם סק"ג. וש"נ.
22 וראה בטושו"ע ונו"כ הנסמן להלן.

לקראת שבת

כא

וכן³¹ בסהמ"צ להרמב"ם (מ"ע ריב) לפנינו³². וכן נקטו פשטני המקרא בפש"מ (ראה רש"י פרשתנו שם, ז. רמב"ן ורא"ם ועוד שם).

והנה, מלבד זאת יש חילוק בגוף הדבר בין הנך קראי, דבפ' בראשית נאמר זה לאדם הראשון, ומכיון שלפני אמירת (ברכה) ציווי זה לא היו לאדם בנים, מובן, שבזה מדובר בעיקר קיום פו"ר (הולדת בן ובת). משא"כ בפרשתנו נאמר "פרו ורבו" לנח ובניו – כלומר, לא רק לבני נח שעדיין לא היו להם בנים, אלא גם לנח עצמו שכבר היו לו שלשה בנים³³, גם לו נאמר "פרו ורבו ומלאו את הארץ", "פרו ורבו שרצו בארץ ורבו בה", ש"ל שבזה רמז לנו הכתוב אשר גם הוספת נפש הוי בכלל קיום פו"ר, וכאילו בנה עולם.

המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם, להדגיש שמצות פו"ר שהיא בנין העולם אינה מוגבלת רק לקיום חיובה, הולדת בן ובת, אלא שכל שהוא מוסיף בזה, ה"ז בכלל תוכנה (וגדרה) של מצוה זו – בנין העולם²⁷, "כאילו בנה עולם". משא"כ האדהל' דעות "יהי' לו בן אולי יהי' חכם וגדול בישראל" שייך רק לכוונתו בהולדת בנים, אבל אי"ז גדר קיום מצות פו"ר, שענינה "בנין עולם" בהולדת בנים ובנות (וגם אם הבן אינו "חכם וגדול בישראל").

ואשכחן, דענין זה ד"כל המוסיף נפש . . . כאילו בנה עולם" מודגש בפרשתנו – פ' נח. דהנה "פרו ורבו" נאמר בתורה בפ' בראשית ובפ' נח²⁸. ובאמת, הציזוי על פרו ורבו נאמר בפרשתנו "ואתם פרו ורבו", משא"כ בפ' בראשית (וכן פרשתנו ט, א) שהוא לברכה²⁹. וכמשמעות הש"ס (סנהדרין נט, רע"ב) שהוא קרא דפ' נח לענין חיוב מצוה זו³⁰. וכ"ה בשאלות (פרשתנו שאילתא ה' בתחלתה, ופ' ברכה שאילתא קסה).

31 וראה הערה 29.

32 בהוצאת הר"ח העליר, שבערבית (ובתרגום אבן איוב) שם ליתא "ואתם". ע"ש. אבל להעיר שבראש ספר היד במנין המצות לכמה גי' (ראה ספר המדע – ירושלים, תשכ"ד) הובא "ואתם" (היינו הכתוב דפרשתנו שם, ז) או המשך הכתוב "שרצו בארץ" (אבל ראה שם עוד גי' – שהוא סיום הכתוב דפרשתנו ט, א או דבראשית שם).

33 אף שלענין קיום מצות פו"ר להלכה לאחר מ"ת לא קיים כי לדעת ב"ה צ"ל בן ובת (יבמות סא, ב. רמב"ם הל' אישות שם ה"ד).

27 להעיר מסהמ"צ להרמב"ם מ"ע ריב "לכוין לקיום המין" (וראה גם בהל' דעות פ"ג ה"ב). וראה חמדת ישראל ח"א קונטרס נר מצוה חלק העשין סעיף מד. ואכ"מ.

28 ראה סמ"ג ריש מ"ע מט: בד' מקומות הזהירה תורה בפ' בראשית ובפ' נח. וראה בארוכה במפרשי הסמ"ג.

29 ויעויין בכתובות (ה, ב). תוד"ה ולא קאמר – יבמות סה, ב. ובמהרש"א סנהדרין שם (נסמן עה"ג שם) דלכו"ע הציזוי דפו"ר הוא בפרשתנו ט, ז.

30 וראה ע"ז ה, א (ור"ח שם).

חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם

לפעמים תכופות ביותר התוצאות נראות רק לאחר זמן

אף כי מזמן לזמן מגיעות אלי ידיעות אודותו, נעם לי לקבל עתה מכתבו, אף כי מובן שאינני שבע רצון ממצב הרוח הנשקף בו, והוא נפילת רוחו על אשר לפי דעתו אינו רואה פרי בעמלו ובעבודתו בתוככי הנוער.

ואף כי מובן אשר שביעת רצון גמורה של עסקן ובר פועל איננה מביאה תוצאות טובות ביותר, כי עלולה היא להחליש את המרץ אשר בו, כיון שהיצר מפתהו לומר, עשית דיך והצלחת, ועתה יבואו אחרים וימשיכו, הרי גם קצה השני, היינו רגש של יאוש ואפילו של נפילת רוח חזקה, תוצאותי' בלתי רצויות ועוד יותר מזיקות מאשר התוצאות מהקצה הראשון, כי הרפיון הנגרם על ידה גדול יותר.

בהנוגע לגוף הענין שהנוער שהשקיעו בו כל כך עמל, ובכל זה נסחף בזרם החילוני, הנה חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם, אף שלא תמיד מצליחה באותה המדה שאל' שואפים ומקוים, ועוד זאת אשר לפעמים תכופות ביותר התוצאות נראות רק לאחר זמן מכמה וכמה סיבות, ולפעמים רבות מתאחר עד שמסדר המחונך והמושפע בחיי משפחה, שאז אינו בעל שינוים כל כך, מביא בחשבון את כל העבר עליו ומצבו בהווה, ואז גם התקופה שקבל השפעה מאיש פלוני במקום פלוני, נכנסת בחשבון זה ויכולה להכריע את כף המאזנים לצד הטוב.

איזה תופעה שלא תפגע בו בעבודתו זו, איננו רשאי שתפעול עליו

איזה נמיכת רוח

ועוד זאת, ובהקדם המסופר על רבנו עקיבא, אחד מגדולי התנאים, ומעמודי התורה שבעל פה שלנו, שמספרים חכמינו ז"ל אודותו, אשר ארבעים שנה הי' מלמד משפיע ומחנך ונשיא, והי' לו ארבעה ועשרים אלף תלמידים, תלמידים בערכו, זאת אומרת שלפי מצב ידיעותיהם ואופיים, רב ומשפיע שלהם צריך הי' להיות בממדי איש כרבי עקיבא, ומפני סיבה הנה מתו כולם ר"ל ועלולה היתה התורה שתשכח מישראל, והעמיד רבי עקיבא חמשה תלמידים, והם החזירו את כל התורה שבעל פה והפיצוה בישראל בזמנם ובדורם, ונמסרה דור אחר דור עד שבאה אלינו ולבנינו ולבני בנינו עד עולם.

- פשוט שאין תורתנו ספר סיפורים בעלמא, כי אם תורה כמשמעה לשון הוראה, אשר כל ענין שבה, מלמד הוא ומורה דרך לכל אחד ואחת, וביחוד סיפור הנ"ל הוא מופת חי אשר על האדם לנצל כשרונותיו בכל האפשרי, ואיזה תופעה שלא תפגע בו בעבודתו זו, איננו רשאי שתפעול עליו איזה נמיכת רוח,

ואפילו אם הוא ח"ו על דרך האמור לעיל, אשר עמל של כמה שנים אבד בתוהו, כפי הנדמה לעיני בשר, עליו להמשיך במרץ ובשמחה בעבודתו הקדושה, וסוף כל סוף בודאי יצליח, אף שאפשר על דרך האמור לעיל שבמספר גדול לא הצליח או שלא עשו פרי, הרי שבכמות קטנה יצליח הצלחה מופלגה, שתמלא את כל החסרון ותשביע רצונו בעד כל העמל אשר עמל, וכלשון הכתוב המובא על ידי חכמינו ז"ל בסיפור הנ"ל, בבקר זרע זרעך ולערב אל תנח ידיך, כי אינך יודע איזה מהם יוכשר.

בודאי צריך להתעורר רגש של מרירות, על כל אחד ואחת הנוטה מדרך הישרה מדרך התורה והמצוה, אפילו אם נטייתו זו היא רק לימים ספורים ובענינים קלים, כי כל רגע ורגע יקר הוא, וכל פעולה ופעולה רבת ערך, ובפרט צריך להיות רגש מרירות זו אצל המחנך והמשפיע, אבל המסקנות ממרירות זו הן, אשר בודאי צריך להוסיף אומץ בעבודתו אשר עד עתה, לשפרה ולהשלימה, והרי כלל כללו, אין לך דבר העומד בפני הרצון, ולא רק בנוגע לתלמידים חדשים ולמושפעים חדשים, אלא גם בהנוגע לאלו שלעת עתה לא נראית השפעתו בהם, או שנעלמה מעיני בשר, ועוד ביתר שאת.

דרך הפשרה אינה מצליחה בכלל

וצריך להביא ולהסיק בחשבון אשר דרך הפשרה, אינה מצליחה בכלל, וביחוד בין הנוער, כי טענתם פשוטה, שאם אפשר לעשות פשרה לשליש ולרביע, אפשר ג"כ להגדילה ולעשות פשרה פשרה למחצה וליותר, ועוד זאת, אשר אם הדבר סובל פשרות, הרי זה עצמו ראי' שאינו האמת, כי דרכי השקר מרובות הן, אבל דרך האמת היא אחת,

ואף שרואים שאי אפשר להפוך את התלמיד או תלמידה בבת אחת ולעשותו אדם השלם, ושינוי אפשרי הוא רק לאט לאט ומן הקל אל הכבד, הנה בשעת התעמולה עצמה מוכרחת ההסברה, שהדברים אשר אותם דורשים מאתו, אין הכל הם ואינם ממצים את השלימות, כי כל אחד ואחת מחוייב בכל התרי"ג מצות, ורק שבהתחשב עם מצבו, מתחילים אתו בענין פלוני ופלוני, כיון שאינו מוכשר לעת לעת לקבל הכל ביחד,

ועוד זאת, אשר אין האמת סובל שניות, ובנוגע לעמנו גוי אחד בארץ, הרי כל שניות ממנו והלאה, אפילו אם לתקופה קצרה מקבלים אותה מפני כמה סיבות, וכמו שאין לנו אלא אלקה אחד כך אין לנו אלא תורה אחת, אשר קדושה היא כמו בדברה הראשונה אנכי ה' אלקיך כן גם בכל שאר האותיות והתיבות אשר מראשיתה ועד סופה, ואין להתירא אשר הנוער לא יקבל זה, כי רואים במוחש את ההיפך, אשר דוקא האמת הגלוי ובלי פשרות מתקבל אצלם, אף שבחיייהם המעשים עדיין לא הגיעו למדריגה לעמוד בכל הנסיונות הנפגשים בחיי האדם.

על כל אחד מבעלי השפעה וביחוד בשדה החינוך לעבוד בכל מרצו ויכולתו בעבודה קדושה זו

הנקודה התיכונית מכל האריכות האמורה היא, אשר על כל אחד ואחת מבעלי השפעה וביחוד בשדה החינוך הכשר, לעבוד בכל מרצו ויכולתו בעבודה קדושה זו, ואף שאסור לו לוותר אפילו על הגרוע שבין תלמידיו, אסור לו גם כן לרפות ידיו ממלאכתו מלאכת שמים זו, אם רואה בלתי הצלחה בעבודתו, וסוף סוף דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, ובמשך הזמן יראה פרי טוב בעמלו.

- מובן שאם בכל עניני האדם זקוקים לעזר מן השמים, על אחת כמה וכמה בעבודת החינוך, אשר הכחות המנגדים על ה' ותורתו, נלחמים בזה בכל האמצעים והאופנים, ולהוספה בעזר מן השמים צריך להשתדל ע"י שלימות עצמו ובעניני עצמו, והענין כפשוטו בחיים היום יומים, מתאים לתורתנו תורת חיים ומצותי, ואין זה סתירה לעבודה עם הזולת, ואדרבה אחת מסייעת לחברתה.

ישמחני אם אקבל מכתב ידיעות ממנו שממשיך בעבודתו בהשפעה הרצוי' בחוגו ובסביבתו, השפעה ברוח ישראל סבא במרץ ההולך וגדול מזמן לזמן, ותקותי חזקה אשר כעבור משך זמן לא ארוך, יוכל לבשר גם כן שנראים פירות בעבודתו.

(אגרות קודש חי"ב אגרת ג'תתט)

מעלת העבודה עם הזולת - על העבודה עם עצמו

- חלק ראשון (עילוי העבודה עם עצמו) -

הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע שהי' מכיר את הר' נחמיה-זלמן הי' מפליג מאד בשבחו ויספר להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע כי כמה פעמים הי' הולך בהחבא אל היער אשר הר' נחמיה-זלמן הי' יושב שמה להסתכל - מבין חרכי הסוכה - בפניו של הר' נחמיה-זלמן בשעה שהי' מתעמק בענין של חסידות עיניו היו עצומות ופניו לוהטים וכולו מרחף בשמי מרום מופשט מכל ענייני עולם והרגש גופני.

החסיד ר' נחמיו' זלמן משוינצאן הי' מתבודד בטבעו

החסיד ר' נחמיו' זלמן משוינצאן הי' תלמידו וחניכו של החסיד הידוע ר' מיכעלע מאפאצק - אחד מגדולי חסידי אדמו"ר הזקן נ"ע, והוא בעל כשרון נפלא בהעמקה, וכל ענין, בין בנגלה ובין בדא"ח, הי' מחדש בו ענינים עמוקים, אבל הי' מתבודד בטבעו.

החסיד ר' נחמיה-זלמן הי' מסודר נפלא ושומר הזמן לרגעים ממש. ודרכו הי' להתפלל שחרית - בחול ובש"ק וביו"ט - בשעה תשיעית בקר, אחרי הכנה של התבוננות כשש שעות כשטליתו על כתיפו, ומתפלל כשש שעות, בקיץ, הי' הולך לביתו לאכול סעודת היום ולנוח כשעתיים, ובחורף

הי' מתפלל מנחה ומעריב ג"כ – באריכות כדרכו – ואח"כ הי' הולך לבית לאכול ולנוח מעט, וככה התנהג שנים הרבה.

מהיושבים ראשונה בשלחן התורה

החסיד ר' נחמיה-זלמן הי' נוסע לליובאוויטש להוד כ"ק אאזמו"ר בעל צמח צדק וצוקללה"ה נבג"ם זי"ע, ועל דרך הרגיל הי' מתעכב בליובאוויטש כחמשה ששה שבועות וחג השבועות באמצע, והי' מהיושבים ראשונה בשלחן התורה שהיו מזמינים את הרבנים האורחים הבאים על חג השבועות לליובאוויטש לסעודת יו"ט ביום הראשון דחג השבועות, ביום ההילולא של מורנו הבעש"ט נ"ע.

בסעודה זו הנה מלבד המאמר חסידות שהי' הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק בעל צמח צדק אומר, ומלבד איזה סיפורים שהי' מספר ממה ששמע מהוד כ"ק זקנו אדמו"ר הזקן נ"ע אודות מורנו הבעש"ט נ"ע ואודות מורנו הרב המגיד ממעזריטש נ"ע, הנה מלבד זאת הי' הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק צמח צדק משתעשע עם הרבנים הגאונים בדברי תורה בנגלה והי' מפליאם בחידושי הגאונים.

ביער הזה קנה לו שביתה החסיד ר' נחמיה-זלמן בכל משך היום

בקצה העיר ליובאוויטש ברחוב זארעטשיע, כשלש מאות צעדים בדרך העולה להאחזה האנאראווע, בהר משמאל הדרך, הי' יער קטן מאילני סאסנע, באורך כרבע פרסה וברוחב כשמינית פרסה, ושם סוכה קלועה מענפי אילנות ומתחת ההר עובר נחל קצר כארבע אמות ועמוק כחצי קומת איש ומימיו מפכים במרץ, וביער הזה קנה לו שביתה החסיד ר' נחמיה-זלמן בכל משך היום – בימי החול – משעה השני' אחרי חצות הלילה עד כשעה או שעתיים קודם תפלת ערבית.

הזמן הקבוע לקבלת חסידים ליחידות הי' בקיץ כארבע חמש שעות קודם תפלת ערבית, ובחורף בערך זה אחר תפלת ערבית, וכידוע אשר עד שנת תרי"ג-תרי"ד – שהתחילו המלשינות הגדולות מצד המשכילים – הי' נוהג המנהג הקדום של יחידות-מחול – "דער יחידות טאנץ" – אשר כל חסיד וחסיד אשר זכה להתקבל לראיון ליחידות הנה בצאתו את פני הקדש הי' משתתף בהריקוד, וריקוד זה הי' יקר וחביב מאד לכל החסידים ועבודתם היתה לעמוד בעיגול סביב המרקדים – שהיו רק אלו שנכנסו ליחידות – לנגן ולהכות כף אל כף לפי טעם הניגון, וגם החסיד ר' נחמיה-זלמן המתבודד הי' תאב וכוסף להתענג על המחזה הכי נשגב של התגברות הצורה על החומר.

אחר שסידר הר' נחמיה-זלמן תיקון חצות הי' הולך אל היער הנ"ל וטובל בנחל ויושב לו להתבונן בעניני תורת החסידות קודם התפלה ומתפלל לו כדרכו, ואחר התפלה הי' נוטל ידיו ממימי הנחל ואוכל סעודתו פת במלח ומים קרים ונח כשעה ועוסק בלימוד ואח"כ התפלל מנחה וחוזר העירה.

ככה נהג כל ימות החול מיום הראשון עד יום החמישי.

עיניו היו עצומות ופניו לזהטים וכולו מרחף בשמי מרום

כארבעים שנה ישב הר' נחמיה-זלמן על שלחן חותנו החסיד ר' גבריאל שלמה חנוני בעיר גריווא, פרבר עיר דענענבורג, אחד מחסידי הוד כ"ק רבנו הזקן נ"ע, איש אמיד ומושפע בפרנסה, בינוני בידיעת התורה בנגלה ובדא"ח, אבל הי' מבעלי עובדין טבין, בהכנסת אורחים ובצדקה ברוח נדיבה ובעין יפה, ואח"כ הי' הר' נחמיה-זלמן מתפרנס מעסק אשתו באופן אשר מעולם לא עסק בשום ענין של פרנסה אלא עסק רק בתורה ועבודה ביגיעת בשר ויגיעת נפש והי' אחד מגדולי הגאונים בנגלה ומשכיל נפלא בידיעת תורת החסידות ובעל מדריגה גדולה בעבודה שבלב.

הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע שהי' מכיר את הר' נחמיה-זלמן הי' מפליג מאד בשבחו ויספר להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע כי כמה פעמים הי' הולך בהחבא אל היער אשר הר' נחמיה-זלמן הי' יושב שמה להסתכל – מבין חרכי הסוכה – בפניו של הר' נחמיה-זלמן בשעה שהי' מתעמק בענין של חסידות עיניו היו עצומות ופניו לזהטים וכולו מרחף בשמי מרום מופשט מכל עניני עולם והרגש גופני.

(אגרות קודש ח"ח עמ' תצט ואילך)

